

CITES

a

evropská právní úprava

Regulace obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

- Úmluva CITES ↔ regulace v EU ↔ regulace v ČR
- CITES je realizována v jednotlivých členských zemích, prostřednictvím k tomu zmocněných úřadů - tzv. výkonných, vědeckých a kontrolních orgánů.
- CITES obsahuje v přílohách I – III seznamy druhů, kterých se týká (viz dále)
- bližší info – viz: <http://www.ochranaprirody.cz/cites/>

Úmluva CITES:

- Příloha CITES I: obsahuje druhy, které jsou bezprostředně ohroženy vyhubením. Mezinárodní obchod s těmito druhy je zakázán (zákaz dovozu a vývozu) a je povolován jen výjimečně (z našich druhů např. orel královský, sokol stěhovavý a další).
- Příloha CITES II: obsahuje druhy, které by mohly být ohroženy vyhubením, pokud by obchod s nimi nebyl přísně regulován. Mezinárodní obchod je povolen pouze na základě zvláštních povolení (tzv. permity CITES), které musí být předloženy celním orgánům jak při vývozu tak i dovozu (z našich druhů např. vlk, medvěd hnědý, rys ostrovid a další). V této příloze jsou zařazeny i celé skupiny živočichů a rostlin, jako např. primáti, papoušci, kaktusy či orchideje.
- Příloha CITES III: obsahuje druhy, které jsou ohroženy mezinárodním obchodem pouze v určitých zemích a jsou chráněny na návrh těchto zemí. Pro exempláře pocházející z těchto zemí je třeba celním orgánům předložit exportní povolení výkonného orgánu vyvážející země. V ostatních případech musí obchodník předložit potvrzení o původu exempláře (např. kobra královská v Indii).

- **Právní úprava v EU** pohlíží na některé druhy přísněji a proto zavádí vlastní kategorie A – D. Právní úprava je obsažena v nařízení rady č. 338/97, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi.
- Příloha A – druhy přímo ohrožené vyhubením a druhy, které se přirozeně vyskytují ve volné přírodě EU a jsou chráněny zákony členských států EU nebo legislativou ES na ochranu přírody. Ne všechny musejí být chráněny úmluvou CITES (zahrnuje např. všechny druhy evropských dravců a sov). Příloha A je tedy obsáhlejší než příloha CITES I.
- Příloha B – zahrnuje většinu druhů z přílohy CITES II, některé druhy z přílohy CITES III, ale i druhy, které nejsou chráněny úmluvou CITES a jejichž dovoz do EU je pozastaven, neboť jako nepůvodní invazní druhy představují hrozbu pro evropskou přírodu - např. želva nádherná (*Trachemys scripta elegans*) a skokan volský (*Rana catesbeiana*).
- Příloha C – tvoří ji seznam druhů z přílohy CITES III a některých druhů, které nejsou chráněny úmluvou CITES.
- Příloha D – týká se některých druhů z přílohy CITES III a druhů, které nejsou chráněné úmluvou CITES, ale dovoz do EU je sledován a vyhodnocován na základě tzv. oznámení o dovozu - např. norek sibiřský (*Mustela sibirica*).

Zjednodušený přehled dokumentů a vydávajících orgánů potřebných k nakládání s exempláři CITES v EU

Jedinec druhu z přílohy	A	Kde získám potřebné dokumenty	B	Kde získám potřebné dokumenty	C	Kde získám potřebné dokumenty	D	Kde získám potřebné dokumenty
Jak s ním chci nakládat?	Potřebuji dokumenty		Potřebuji dokumenty		Potřebuji dokumenty		Potřebuji dokumenty	
Držení či chov pro neobchodní účely	RL ¹ + ZCH	RL	RL ⁶ + ZCH	KÚ				
Komerční využívání (prodej, koupě, výměna, vystavování za úplaty atd.) v rámci ČR nebo EU	RL (pouze v ČR) + V (ČR i EU) + ZCH + ZO	KÚ	RL ⁶ + doklad o legálním původu ⁷ + ZCH + ZO	Od předchozího vlastníka				
Nekomerční využití (přednášky, ekologická výchova, cestování v rámci EU)	RL (pouze v ČR) ² + ZCH	KÚ	RL ⁶ + doklad o legálním původu ⁷ + ZCH	Od předchozího vlastníka				
Dovoz ze třetí země (mimo EU)	DP ³	MŽP	DP ³	MŽP	VP + OD (pokud je druh CITES III, pokud není CITES - pouze OD)	Výkonný orgán CITES země vývozu (VP) Celní úřad na hranicích (OD)	OD	Celní úřad na hranicích
Vývoz mimo EU	VP ⁴	MŽP	VP	MŽP	VP	MŽP		

- Převzato z publikace „Úmluva CITES a EU“

Pozn. Publikace je dostupná na internetových stránkách MŽP:

https://www.mzp.cz/cz/cites_publikace

- **právní úprava v ČR** je obsažena v zákoně č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy, ve znění pozdějších předpisů
- výkonným orgánem v ČR s vrcholnou působností je MŽP, regionálními výkonnými orgány pak krajské úřady a správy NP
- vědeckým orgánem CITES s celostátní působností je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR)
- kontrolní orgán = ČIŽP
- pro lepší přehled – viz: <http://www.ochranaprirody.cz/cites/>
- + publikace o CITES - viz: https://www.mzp.cz/cz/cites_publicace

Evropská právní úprava

- Úmluva Rady Evropy o ochraně evropských volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a jejich stanovišť (tzv. **Bernská úmluva**, 1979)
 - jednou ze smluvních stran i ES
- **směrnice 2009/147/ES o ochraně volně žijících ptáků**
(pozn. nahradila směrnicí 79/409/EHS)
 - = tzv. **směrnice o ptácích**
- **směrnice 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin**
 - = tzv. **směrnice o stanovištích**

- právní normy na ochranu druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi (CITES):
 - nařízení Rady č. 338/97/ES (viz leták + brožura CITES)
 - a další
- právní normy na ochranu vybraných druhů volně žijících živočichů a výrobků z nich:
 - směrnice Rady č. 83/129/EHS o dovozu kůží z jistých tuleních mláďat a výrobků z nich odvozených
 - nařízení Rady č. 348/81 o společných předpisech pro dovoz výrobků z velryb a ostatních kytovců
 - nařízení Rady č. 3254/91 o zákazu používání nášlapných pastí a ES a dovozu kožešin a zboží z určitých volně žijících živočichů
 - a další

Směrnice o ptácích

- **druhová ochrana** všech druhů ptáků přirozeně se vyskytujících ve volné přírodě na evropském území členských států (vyjma Grónska)
- vztahuje se na ptáky, vejce, hnízda i stanoviště
- druhy ptáků, které mohou být loveny (viz přílohy II/1 a II/2)
- prodej, doprava, držení a chov druhů ptáků v lidské péči za účelem prodeje (viz příloha III/1, příp. III/2)
- **územní ochrana** obecná a zvláštní pro vybrané druhy ptáků (viz příloha I.) + oblasti rozmnožování, pelichání, přezimování a tahové zastávky pravidelně se vyskytujících stěhovavých druhů (mimo přílohu I.)
→ tzv. **special protection areas (SPAs)**

Kritéria pro výběr SPAs

- požadavky podle směrnice o ptácích:
 - území nejvhodnější z hlediska počtu druhů a rozlohy jako SPAs určené pro ochranu druhů v příloze I., přičemž vezmou v úvahu potřebu jejich ochrany na moři a pevnině v oblasti územní působnosti směrnice
 - obdobná opatření pro pravidelně se vyskytující stěhovavé druhy (mimo přílohu I.), pokud jde o zimoviště, místa zastávek na jejich tahových cestách, místa, kde se tažné druhy rozmnožují a pelichají. V této souvislosti věnují zvláštní pozornost ochraně mokřadů (viz Ramsar).
- výběr lokalit, jejich vymezení a vyhlášení jejich ochrany je v kompetenci jednotlivých členských států
- postupuje se podle kritérií pro výběr významných ptačích území (IBAs) = vědecká kritéria podle mezinárodní nevládní organizace na ochranu ptáků BirdLife International (rozhodnutí ESD)
- pokud členský stát území splňující kritéria nevymezí a nevyhlásí jako SPA, rozhodne na návrh EK o porušení evropské legislativy ESD (!)

Právní úprava v ČR

- POŽADAVEK - již ke dni vstupu ČR do EU X **realita**
- druhová ochrana - v zákoně o ochraně přírody :
 - obecná ochrana volně žijících ptáků (§ 5a a § 5b)
 - ochrana zvláště chráněných druhů ptáků (§ 50)
- územní ochrana - institut ptačí oblasti (§ 45e)
- vymezení jednotlivých ptačích oblastí (SPAs)
- proces hodnocení důsledků koncepcí a záměrů na ptačí oblasti (§ 45h a § 45i)
- problémy s *transpozicí* a *implementací*

Směrnice o stanovištích

- **druhov**á ochrana (článek 12 – 16 směrnice o stanovištích) pro vybrané druhy rostlin a živočichů (vyjma ptáků) v Příloze č. IV. a V.
- možnost odchylného řešení (za stanovených podmínek a ve stanovených případech)
- zakázané metody a prostředky odchyty a usmrcování a způsoby přepravy (viz Příloha č. VI.)
- **územní ochrana** pro vybrané druhy rostlin a živočichů (viz Příloha č. II.) a typy přírodních stanovišť (viz Příloha č. I.) - tzv. **special areas of conservation (SACs)** (pozn. = v ČR EVL chráněna základní ochranou / smluvně / jako ZCHÚ – viz dále).
- pozn. zvlášt' významné druhy a přírodní stanoviště se nazývají „**prioritní**“ a označují se *
- postup při výběru a zajištění územní ochrany: pSCIs → SCIs → SACs

Kritéria pro výběr pSCIs – etapa 1

- zhodnocení relativního významu lokalit pro každý typ přírodního stanoviště a každý druh II (včetně typů prioritních přírodních stanovišť a prioritních druhů) na úrovni členského státu:
 - A. Kritéria pro hodnocení lokality pro daný typ přírodního stanoviště:
 - stupeň zastoupení typu přírodního stanoviště v lokalitě;
 - rozloha lokality pokrytá typem přírodního stanoviště v poměru k celkové rozloze typu přírodního stanoviště na území členského státu;
 - stupeň zachování struktury a funkcí příslušného typu přírodního stanoviště a možnosti jeho obnovy;
 - celkové zhodnocení významu lokality pro ochranu příslušného typu přírodního stanoviště.
 - B. Kritéria hodnocení lokality pro daný druh:
 - početnost a hustota populace druhů vyskytujících se v lokalitě v poměru k populaci na území členského státu;
 - stupeň zachování rysů stanoviště důležitých pro daný druh a týkajících se možnosti obnovy;
 - stupeň izolace populace v dané lokalitě ve vztahu k přirozenému areálu rozšíření druhu;
 - celkové zhodnocení významu lokality pro zachování příslušných druhů.

- na základě těchto kritérií klasifikují členské státy lokality, které navrhuje do **národního seznamu** lokalit vhodných jako lokality významné pro Společenství (pSCIs – proposed Sites of Community Importance), s ohledem na jejich relativní význam pro ochranu každého typu přírodního stanoviště nebo každého druhu
- seznam rozlišuje lokality s výskytem prioritních typů přírodních stanovišť a prioritních druhů vybraných členskými státy na základě výše uvedených kritérií A a B
- požadavky na doplnění seznamu ze strany EU po etapě 2 (viz dále)!

Kritéria pro výběr SCIs – etapa 2

- zhodnocení lokalit významných pro Společenství v národním seznamu a jejich začlenění jako SCIs (Sites of Community Importance) do **evropského seznamu**:
- 1. Všechny pSCIs, které jsou místem výskytu prioritních přírodních stanovišť nebo druhů, se pokládají za SCIs.
- 2. Hodnocení ostatních pSCIs, tj. jejich příspěvek k zachování nebo obnovení příznivého stavu ochrany přírodního stanoviště nebo druhu a/nebo jejich příspěvek k celistvosti soustavy Natura 2000 vezme v úvahu následující kritéria (hodnocení probíhá na tzv. biogeografickém semináři):
 - relativní význam lokality na úrovni členského státu,
 - zeměpisná poloha lokality vzhledem k migračním trasám druhů a skutečnost, zda lokalita patří k souvislému ekosystému na obou stranách jedné nebo více vnitřních hranic ES,
 - celková rozloha lokality,
 - počet typů přírodních stanovišť a druhů, které se v dané lokalitě vyskytují,
 - globální ekologický význam lokality pro příslušné biogeografické oblasti a/nebo pro celé území jak z hlediska jeho typických či ojedinělých rysů, tak z hlediska způsobů kombinace těchto rysů

Vyhlášení SACs členským státem – etapa 3

- co nejdříve po zařazení SCIs do **evropského seznamu**, nejpozději však do 6 let (!) - vyhlásí příslušný členský stát SCIs za SACs
- pro SACs stanoví členské státy nezbytná ochranná opatření zahrnující v případě potřeby odpovídající plány péče vypracované speciálně pro dané lokality nebo integrované do jiných plánů rozvoje a vhodná opatření právního, správního nebo smluvního charakteru, která odpovídají ekologickým požadavkům typů přírodních stanovišť a druhů, jež se na těchto lokalitách vyskytují
- členské státy přijmou vhodná opatření, aby v SACs vyloučily poškozování přírodních stanovišť a stanovišť druhů ani k vyrušování druhů, pro něž jsou tato území určena, pokud by takové vyrušování mohlo být významné ve vztahu k cílům této směrnice
- SACs společně s již vymezenými SPAs vytvoří **soustavu Natura 2000**

Právní úprava v ČR

- vstup ČR do EU
- druhová ochrana \Rightarrow viz zvláštní druhová ochrana podle zákona o ochraně přírody a krajiny
- územní ochrana EVL \Rightarrow viz část čtvrtá zákona o ochraně přírody a krajiny
- **proces hodnocení důsledků koncepcí a záměrů na EVL (§ 45h a § 45i)**
- problémy s *transpozicí a implementací*